

Sukupuolierot luonnottomia ja keinotekoisia?

Vajaa vuosi sitten **Osmo Tammisalo** sai aikaan hämmennystä ja vihaa joissakin naistutkijoissa asettamalla kyseenalaiseksi tutkimuksen tieteellisyuden ainakin siltä osin kuin se käyttää luonnontieteiden käsitteitä. Sitten Tammsalo kirjoitti yhdessä **Jussi K. Niemelän** kanssa teemasta pamfletin *Keisarinna uudet (v)aatteet. Naistutkimus luonnontieteen näkökulmasta* (Terra Cognita), joka luonnollisesti on herättänyt suuttumusta joskin vähemmän analyttistä pohdintaa.

Tuoreessa *niin&näin*-lehdessä 3/06 filosofian tohtori **Anita Seppä** kuittaa Tammsalo&Niemelän herättämän keskustelun "pseudotieteelliseksi" ja kirjoittajat "äärioikeistolaisiksi konservatiiveiksi". Hänkään ei kaiketi usko, että sukupuolia olisi vain kaksi.

Analyttisemmin kirjan ja esitetyn kritiikin kimppuun käydään kun kirja arvioidaan joulukuussa *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä.

Ongelmaksi kiistassa ovat nousseet lähinnä joidenkin tutkijoiden omalaatuiset biologiattulkinat. Tai oikeastaan Judith Butlerin näkemykset, joihin häneen uskovaiset vetoavat kuin jotkut erilaisiin "pyhiin" kirjoituksiin.

Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* 2.9. olleessa tutkija **Annamari Vänskän** haastattelussa ja hänen Butlerin ajatteluun perustuvan väitöskirjansa (*Vikuroivia vilkaisuja. Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus*. Taidehistoriallinen seura) esittelyssä todettiin: "Butleria mukailleen Vänskä tähdentää, että "naisuus, mieheys tai seksuaalisuuden muodot eivät ole luonnollisia vaan kulttuurisesti rakennettuja käsitteitä, jotakin, jonka me teemme."

Samaista Butleria erikoisine biologian näkemysineen opetetaan myös Helsingin yliopiston valtio-opin tutkimuksen metodologia -kurssilla, Feministinen tietäminen -luennolla. Valtio-opin laitoksen verkkosivuilla olevan luentomonisteen mukaan "Sukupuoli on analyttinen väline, jonka avulla kiinnitetään huomiota hierarkkisiin valtasuhteisiin, jotka ylläpitävät politiikan käytäntöjä." Ja edelleen: "Se, mitä ymmärrämme sosiaalisena sukupuolena (gender) itse asiassa tuottaa sitä, minkä ymmärrämme biologisena sukupuolena (sex). Biologinen sukupuoli ei ole luonnollinen annettu tosiasia, sitäkin tuotetaan osana valtataistelua. Biologinen sukupuoli ei täl-

löin ole alkuperä, vaan ainoastaan väline sukupuolitetun todellisuuden tuottamisessa."

Aika levotonta ajattelua yhteiskuntatieteiden opiskelijoille opetetaan yliopistolla.

Teema on ollut jo hyvän aikaa esillä: esimerkiksi Tieteen päivillä 2005 järjestettiin Päivän paini teemasta "Sukupuolierot – biologiaa vai kulttuuria?", painijoina eläintieteilijä, professori **Hanna Kokko** vs. naistutkija, professori **Tuija Pulkkinen**.

Puupellot tuhohyönteisten paratiisi

Puupellot (eli ns. metsämonokulttuuri) ovat viheliäisiä. Kyse on siis metsästä, jonka kaikki puuyksilöt kuuluvat samaan lajiin, ovat saman ikäisiä ja samankokoisia ja perinnöllisesti hyvin lähellä toisiaan.

"Aivan puhdasta, yhden lajin puupeltoa tuskin on olemassakaan, mutta aika lähelle voidaan päästä. Niin lähelle, että koko metsäekosysteemin toiminta järkkyy", kirjoittaa Helsingin yliopiston metsäeläntieteen professori **Kari Heliövaara** *Kasvinsuojelulehdessä* 2/2006. Ja seuraus: kun ekosysteemi ei toimi, tuhohyönteisiä on kaikkialla. Heliövaaran mukaan yhden puulajin metsät ovat tuholaisia vastaan herkempiä kuin rakenteellisesti monimuotoisemmat metsät. Kirjoituksessa keskitytään lähinnä Kiinaan, jossa on istutettu miljoonia hehtaareja erilaisia puupeltoja – ja hyönteistuhoja riittää.

Suomessa on Heliövaaran mukaan muihin maihin verrattuna tällä hetkellä hyvin vähän metsätuholaisia. Hänen mukaansa tuhohyönteisten suhteen Suomi on onnekaasti säilynyt merkittävänä poikkeuksena muiden maiden joukossa: Toimivan viranomaistyön ja hyvän lainsäädännön takia mutta osittain sattumalta – ja luultavasti juuri sattumalta – Suomi on ehkä maailman ainoa maa, jossa ei esiinny yhtään tänne ulkomailta kulkeutunutta, tuholaisena esiintyvää metsähyönteislajia."

SKS ruokakirjakustantajana

Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta on kehkeytynyt kaiken muun hyvän lisäksi komeiden ja muutenkin mainioiden keittokirjojen kustantaja. Viime vuosina on julkaistu mm. *Roomalainen keittokirja* ja *Kulttuurihistoriallinen keittokirja*. Elokuun lopulla puolestaan julkaistiin *Kaupungin*

paras keittiö, jossa avataan ovet Yhdyspankki-Merita-Nordean keittiöön: 68 ateriakokonaisuutta juomasuosituksineen sekä kirjoituksia aterioiden kytkeytymisistä kulloisiinkin ajankohtaisiin pankki- ja talousasioihin ja ihmisiin, joihin menut liittyivät. Siis yhdistelmä ruoka-, kulttuuri- ja talous-/pankkihistoriaa. Herkullisia kirjoja.

Ruokakulttuuriin panostava SKS järjestää Kirjatalossaan (Mariankatu 3) yleisötilaisuuden ruokakulttuuri-teemasta 15.11. klo 16.

Kalevalaseuran vuosikirja 85 vuotta

Kalevalaseuran vuosikirja ilmestyi ensimmäisen kerran Kalevalan päivänä vuonna 1921 eli se on nyt 85-vuotias. Itse seura oli perustettu muutama vuotta aiemmin. Ensimmäisen vuosikirjan ulkoasu ja sen kanteen painetun tunnuksen suunnitteli seuran varapuheenjohtaja **Akseli Gallén-Kallela**.

Kalevalaseura järjestää Helsingin kirjamesuilla 27.10. Klo 11.30-12.30 Eino Leino -salissa tilaisuuden "Runon ja rajan teillä", jossa keskustellaan vuosikirjan merkityksestä kulttuurintutkimuksen piirissä. Tilaisuudessa julkistetaan myös seuran 85. vuosikirja *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu* (toim. **Seppo Knuutila, Pekka Laaksonen ja Ulla Piela**) sekä *Hakemistot Kalevalaseuran vuosikirjoihin 1-85* (toim. **Eija Hukka**).

Kovia ulkomaisia puhujanimiä Tieteen päivillä

Tieteen päiville on jälleen kutsuttu useitakin ulkomaisia esitelmöitsijävieraita. Avajaisissa 10.1. klo 10.00 puhuu luonnonsuojelubiologian professori **Georgina Mace** (Imperial College, Lontoo) otsikolla "Status and trends of global biodiversity". Mace on Englannin johtavia biodiversiteettitutkijoita ja on toiminut Lontoon eläintieteellisen seuran tieteellisenä johtajana. Hänet on valittu seuraavaksi Kansainvälisen luonnonsuojelubiologian seuran puheenjohtajaksi.

Mace kutsuttiin Royal Societyn jäseneksi vuonna 2002. Hänelle on myönnetty mm OBE-ritarimerkki (Order of British Empire) vuonna 1998, lisäksi hän on saanut lukuisia palkintoja kuten Chicagon eläintieteellisen seuran Presidentin mitalin (2002) sekä brittiläiset Luonnonsuojelubiologian seuran palkinnon (2005) ja Biologian instituutin Huxley-mitalin (2005).

Venäläinen akateemikko **Roald Sagdeev** on Marylandin yliopiston fysiikan professori ja Venäjän tiedeakatemian avaruustutkimuslaitoksen emeritusjohtaja. Tuolloin toteutettiin mm. Apollon ja Sojuz-aluksen kohtaaminen avaruudessa, Venera-sarjan lennot Venukseen. Hänen johtaja-

kaudellaan käynnistettiin myös suomalais-venäläinen avaruustutkimusyhteistyö.

Aiemmin Sagdeev teki merkittävän uran plasmafysiikkona. Hänen kuuman plasman ja kontrolloidun lämpöfuusion tutkimuksensa ovat saaneet useita huomattavia palkintoja.

Sagdevilla oli myös huomattava asema Neuvostoliitossa perestroikan alkuvuosina. Hänet valittiin korkeimpaan neuvostoon 1987 ja hän toimi Mihail Gorbatschovin ja Eduard Shevarnadzen neuvonantajana huippukokouksissa Genevessä (1985), Washingtonissa (1987) ja Moskovassa (1988). Hän toimi myös Gorbatschovin neuvonantajana avaruuden siviilikäyttöä ja aseistamista koskevissa kysymyksissä.

Tieteellisen julkaisuutoiminnan lisäksi Sagdeev julkaisi vuonna 1994 kirjan *The Making of a Soviet Scientist: My Adventures in Nuclear Fusion and Space from Stalin to Star Wars*.

Roald Sagdeev on useiden kansallisten tiedeakatemioiden jäsen, hän oli ensimmäinen Vatikaanin tiedeakatemiaan valittu neuvostoliittolainen tiedemies. Hän on saanut myös lukuisia palkintoja, mm. Amerikan fyysikkoseuran Leo Szillard (1994) ja Maxwell-palkinnon (2001) – ja neuvostoaikoina mm. Leninin palkinnon (1984) ja Sosialistisen työn sankarin arvon (1986).

Sagdeev puhuu Tieteen päivillä 10.1. klo 17.00 otsikolla "Legacy of Sputnik".

Ruotsalainen **Bengt Saltin** toimii fysiologian professorina Kööpenhaminan yliopistossa (ja johtaa myös Lihastutkimuskeskusta). Hän on maailman johtava ja tunnustetuin liikuntalääketieteen tuntija, hänen toimintakenttäänsä liikkuu laajasti fysiologian, biokemian ja molekyylibiologian alueella. Aiemmin hän on työskennellyt sovelletun fysiologian professorina Karolinska institutetissa.

Saltin on mm. Kansainvälisen hiihtoliiton FIS:n lääketieteellisen komitean puheenjohtaja sekä WADAn asiantuntijajäsen. Hän on toiminut myös Kansainvälisen suunnistusliiton puheenjohtajana.

Saltin on saanut mm. Kansainvälisen olympiakomitean puolen miljoonan dollarin tiedepalkinnon sekä ollut tietävästi myös lääketieteen Nobelin palkinnon ehdokkaana. Hän on saanut lisäksi lukuisia kunniaohjelmia niin eurooppalaisilta kuin yhdysvaltalaisilta yliopistoilta. Saltinilla on läheiset kontaktit myös Suomeen, jossa hän on usein ollut vastaväittäjänä liikuntafysiologian väitöksissä.

Saltin esitelmöi Tieteen päivillä torstaina 11.1. klo 10.00 geenimanipulaatioteemasta otsikolla

“Gene manipulation to exceed the performance limits in sports: threats or fiction?”

Ruotsalainen **Sverker Sörlin** on aatehistorioitsija ja kirjailija sekä ympäristöhistorian professori Umeån yliopiston aatehistorian laitoksella. Sörlinille myönnettiin vuonna 2004 August-palkinto teoksistaan *Världens ordning* ja *Mörkret i människan*, yhdessä nide 3 *Europas idéhistoria* -teossarjassa. Palkinto on oman Tieto-Finlandiamme vastine Ruotsissa. Hänellä on lisäksi August-palkintoehdokkuus teoksestaan *Naturkontraktet* (1991). Sörlin on toiminut myös ruotsalaisen poikkitieteellisen *Tvärsnitt*-lehden päätoimittajana.

Hänen käsikirjoittamansa tv-sarja “Linné och hans apostlar” esitettiin Suomessa kesällä 2006 ja neliosainen sarja uusitaan joulun pyhinä sopivasti Tieteen päivien alla; Sörlin esitelmöi Tieteen päivillä lauantaina 13.1.klo 13.00 otsikolla “Globalisering och offervilja – Linné och hans apostlar eftervärldens ljus”.

Muutamia muitakin ulkomaisia puhujia päivillä on, mm. Pietarin ja Tallinnan yliopistoista sekä Ranskasta.

Kaikkiaan päivillä on ennätysmäärä esiintyjä: yli 300, kaikki alojensa arvostetuimpia tutkijoita Suomessa.

Tieteen päivät 30 vuotta

Nykyisenkaltaiset säännöllisesti järjestettävät Tieteen päivät aloitettiin tammikuussa 1977 eli Tieteen päivät täyttää ensi tammikuussa 30 vuotta. Alkuun joka viides ja sittemmin kolmas vuosi järjestettävät päivät on 1990-luvun puolivälistä alkaen järjestetty joka toinen vuosi. Vuoden 2007 Tieteen päivät ovat siten yhdennettoista. Yksittäisiä Tieteen päiviä järjestettiin lisäksi vuosina 1922 ja 1926 (Tutkijainkokous-nimellä) ja 1954 (Tieteen päivät -nimellä).

Avanti! 20 vuotta Tieteen päivillä

Tieteen päivien “talonbändinä” on vuoden 1987 Tieteen päivistä alkaen toiminut muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta *Avanti!* Niin vuoden 2007 päivilläkin: avajaisyleisölle on tarjolla tällä kertaa tangoa ja teknoa – hieman normaalisti poikkeavaan tyyliin tosin: **Jukka Tiensuun** Tango Lunaire (1985) ja **Juhani Nuorvalan** Concertino (1998/2001) liikkuvat päivien teeman mukaisesti tyyli-lajien rajoilla.

Tuolloin 20 vuotta sitten päivien avajaisissa soittivat silloiset reilusti alle kolmikymppiset nuoret lahjakkuudet **Kari Kriikku**, **Sakari Oramo**, **Jouko Laivuori**, **Lea Pekkala** ja **Olli Pohjola**. Kannattaa siis kuunnella tarkkaavaisesti vuoden

2007 soittajia **Hanna Juutilaista** (huilu), **Harri Mäkeä** (klarineti), **Jukka Rantamäkeä** (viulu), **Jukka Rautasaloa** (sello) ja **Minna Koskimiestä** (piano). Ties kuinka pitkälle he etenevät.

Matemaatikko Lassi Päivärinta palkittiin

Suomen Tiedeseura myönsi 18. syyskuuta Helsingin yliopiston matematiikan professorille Lassi Päivärinnalle arvostetun Magnus Ehrnroothin Säätiön matematiikan palkinnon. Palkinto on suuruudeltaan 12 000 euroa.

Päivärinta on tutkinut käänteisiä ongelmia eli ns. inversiomatematiikkaa. Hänen johtamansa inversiomatematiikan tutkimusohjelma on esillä myös ensi tammikuun Tieteen päivillä.

Tieteen päivät netissä

Tieteen päiviä voi jälleen seurata suorina lähetysinä myös Internetin välityksellä kahdella eri “kanavalla” osoitteessa video.helsinki.fi, johon myös tallenteet tulevat. Tarkempi ohjelmaopas lähetyksistä: <http://video.helsinki.fi/tieteenpaivat2007/>.

Kuvaukset ja lähetyksen toteuttavat Helsingin yliopiston tietotekniikkaosasto ja CSC.

Valtuuskunnasta laki

Eduskunta hyväksyi 28. syyskuuta lain Tieteellisten seurain valtuuskunnasta (TSV). TSV on alunperin asetettu Keisarillisen Suomen Senaatin määräyksellä 19.8.1899. Uusi laki säädettiin, jotta TSV:n julkisoikeudellinen asema nyt uuden perustuslain aikana ajanmukaistui ja olisi selkeä.

TSV:n julkisoikeudellinen asema vahvistetaan lain myötä mutta toimintaan kuitenkin sovellettaisiin jatkossakin suurelta osin yhdistyslain säädöksiä.

Laki astuu voimaan vuoden 2007 alusta.

Mitä Tieteessä tapahtuu seuraavaksi?

Seuraava *Tieteessä tapahtuu* -lehti (8/2006) ilmestyy joulukuun alkupuolella. Niteen aiheina ovat mm. jääkausiajan ilmasto, matemaatikko Gödel sekä Raamatun kääntämisen probleemit. Kirjakritiikin kohteeksi pääsevät mm. Jaana Hallamaan ja kumppaneiden toimittama *Etiikkaa ihmistieteille*, Paula Sjöblomin *Toiminimen toimenkuva*, Peter Csermelyn *Weak Links: Stabilisers of Complex Systems from Proteins to Social Networks*, Anna Makkosen ja Marja-Leena Tuurnan toimittama *Yölauluja. L. Onervan ja Leevi Madetojan kirjeitä 1910–1946*, sekä *Mannerheim – Keisarillisen Venäjän upseeri, itsenäisen Suomen marsalkka*.

Jan Rydman